

Душан Крцуновић: Симболика Успења

У навечерју празника Успења Пресвете Богородице у порти манастира Савина у Херцег Новом је одржана духовна академија посвећена том великом празнику који је и слава савинског манастира. Тим поводом је доц. др Душан Крцуновић са Филозофског факултета у Никшићу одржао бесједу “Симболика Успења”. У програму су учествовали црквени хорови и дјеца која су рецитовала стихове. Програм духовне академије одржан је у оквиру осме по реду манифестације “Трг од ћирилице” као и Српског културно просвјетног друштва “Просвјета” из Херцег Новог. Духовну академију је благословио владика Јужноамерички Кирило, а међу високим гостима били су градоначелник Херцег Новог Стеван Катић, конзул Републике Србије у Црној Гори Зоран Дојчиновић и представник исламске вјерске заједнице.

Бесједу доц. др Душана Крцуновића преносимо у цјелости:

Симболика Успења

Православно хришћанство баштини мари-јанску цивилизацију која је настала у периоду византијског царства и у чијем систему духовних вриједности средишње мјесто заузима Богородица. Најближе потврде нам је то што нас у било ком право-сл-а-в-ном храму прво на улазу „уграбе“ очи иконе

Богородице, или то што се један сабор у Горском Вијенцу – у коме народно коло пјева о косовској драми и његовом јуначком аманету – одиграо на празник Мале Госпојине који је и слава Цетињског манастира... Напокон, Велика Госпојина је слава Манастира Савина. Све су то пока-затељи припад-ности маријанској цивилизацији.

Праз-ник Ус-пе-ња ни-је стандардна академска те-ма која би била везана за посебно тео-лошко уч-е-ње, већ спа-да у он-у врсту тема за које је речено да је о њима „те-шко гово-ри-ти, а још теже мислити“. О неизрецивој тајни и слави Успења свједоче црк-ве-на предања и ли-тургијски сла-во-слови у којима се сагледава његов свечовје-чан-с---ки смисао.

Славу и тајну тог великог празника на свој начин свједочи љепота Ман-ас-тира Савина који дје-лује као да је пре-са-ђен из све-то-горског „перивоја Прес-вете Бого--родице“ на ово питомо мјесто из кога је израстао у праву маријанс-ку лу-ку спаса. Тај, мож-да ли-ч-ни утисак даје додатну интонацију јединстве-ном ма-риол-ошком иску-ству ко-је се мо-же до--живјети у савинс-кој светињи по-ди-гнутој у славу Успења Бо-го-роди-це.

О самом значају празника Успења, или Велике Госпојине, којим се оби-љежава крај земаљског живота Богородице, говори то што се ова светко-вина оз-начава и као „Љетњи Васкрс“. Атмосфера тихе радости која обавија литур-гијско прос-лав-љање овог празника, једини је прим-јерен на-чин да се прис-тупи великој тајни Успења. Пребогата симбо-лика ко-ја је везана за Успење, једини је начин да се изрази тајна овог великог празника. Од тоналитета доживљаја ус-пењске тајне и од разу-мијевања његове симбо-лике, зависи наше разу-ми-јевање ве-ли-чанствене уло-ге Бого-ро-дице у историји, од којег зависи и наше само-разу-ми-јевање.

Утолико је за нас важна симболика која је садржана већ и у томе што но-ва црквена година почиње празником рођења Прес-вете Бо-городице, а завр-шава њеном смрћу (Усну-ћем) и Успењем, као последњим и највећим праз-ни-ком у години. На тај на-чин, црквена година литургијски сажима прене-по-рочни живот Бого-родице, али сажима и свеу-купност нашег живота. То значи да је прича о Бого-родици уједно и прича о нама самима. Њена улога у драми чо-вјековог спасења пос-тала је свечовје-чанска норма, архетип и највише мје-рило људског живљења.

Мајка Божија је прво људско биће које је достигло циљ који је чов-јеку по--с-тављен Ова-плоћењем, зато што је она једина сачувала интегритет Бо-ж-ијег лика у човјеку. Успење је догађај који то потврђује и уједно

пројављује вас-крсење и обожење људске личности. Цјеловити прео-бражај људске приро-де представља божански идеал који је Богородица прва и у потпуности оства-рила. Њеним спокојним Уснућем и Успењем човјек је прешао праг између старог и новог, вре-мена и вјечности, пролазности и непролазности... Тиме је назначен смисао празника Успења: да је Божија замисао о човјеку достижна и остварива. Она која је „шира од Небеса“ је то показала на свом примјеру, др-жећи Ријеч коју је Бог дао човјеку, овапло-тивши своју Ријеч.

Будући да је Успење Богородице симбол највеће афирмације човј-еш-тва, да је оно симбол обнављања љепоте човјекове изворне боголикости, до-с-то--јанства и слободе коју идеја боголикости подразумеива, савремени право-слав-ни богослови с пуним правом говоре о „мари-олошком хуманизму“.

У времену у коме непрекидно слушамо тираде о људским правима и слободама, о еманципацији и достојанству, о убрзаном развоју и про-гресу, идеја мариолошког хуманизма је акту-елна и поучна. Та идеја је важна за оне који тра-гају за вриједносном оријентацијом и ослоном у савременом сви-јету ко-ји је широм отворио врата нихилизму, и то у име једног извито-переног сх-ватања сло-боде које у себи крије потенцијал за деструкцију.

С тим у вези, гласовити богослов Александар Шмеман уо-чио је да савремени сви-јет вјерује у два поларно супротстављена схватања човјека. С једне стране су науке које потенцирају човјекову услов-љеност, зависност и ограниченост природом и њеним законима. Тиме савремене науке до-во-де у питање човје-ко-ву слободу и способност само-одређ-ења, али истовремено подстичу вјеру у свемоћ тех-но-логије. С друге стра-не, живимо у једној човјеко--центричној кул-тури која је заснована на уздизању и апсолутизо-вању човјекових слобода и пр-а-ва, уз истовремено одбацивање мо-ралних и духовних вриједности у који-ма се исказују аспекти достојанства чов-јекове боголикости.

Сва тра-гика ових опречних и једностранних схватања састоји се у томе што чо-вјек себе узноси наративима о нео-граниченим правима и сло-бо-да--ма, иа-ко остаје безнадежно заробљен у своју при-роду чија ограничења не може да превазиђе. Његови индивидуални и колективни снови о правима и сло-бодама, о ис-пу-њењу и срећи ос-тају ис-празни и бесмислени, тим прије што се у ери научно-техно-лош-ког раз-воја „поправ-љање“ недостатака човјекове природе повјерава био-тех-но---ло-ги-ји. Антрополошки експеримент тзв. трансху-манизма могао би да обистини фројдовско

схватање човјека као „Бога са протезма“.

Православни одговор на апсурдни сукоб између човје-кове условље-нос-ти природом и човјекових захтјева за слободом садржан је у симболици Ус-пења. Пре-ма рије-чи-ма Калис-тоса Вера, Бого-ро-дица је „врхунски примјер синер-гије или сарадње између бо-жанске сврхе и људске слободе“. За разлику од савременог егоцент-ричног и индиви-дуалистич-ког схватања сло-боде, мари-јанс-ка идеја сло-боде је синергијска, садејствена. Слобода је ре-ла-циони појам и подразумијева способност сусрета и одговор-ности за другог, само-одри-цање, саосјећајност, бригу и жртву за другог као темељима на који-ма почи-вају човје-ч-нос-т и људска заједница.

Успење као кулминација Богородичиног земаљског живота и прелаз у вјечни живот симболизује и истински смисао човјековог напретка. У духу тра-диционалне православне мариологије, једино кретање које има пуни сми-сао људског напретка јесте кретање људске историје од Еве до Бого-родице. Пос-матрано из перспективе Успења, савремено схватање људског напретка, које је сведено само на економску и технолошку димензију, крајње је једно-страно и прије улива језу него што обећава нешто добро.

Мариолошку идеју човјековог развојног кретања које врхуни у Успењу, као крајњој инстанци човјековог прео-бражаја, савре-мена цивилизација је за-мијенила својом се-ку--ла--ри-зованом идејом „беско-начног“ напретка, чији сим-бол представ-ља фи-гура лета из хеленс-ког мита о Икару. У роману Успење и суно-врат Икара Гу--бел--кијана Борислав Пекић је искористио фигуру лета као свој главни књи-жевни мотив како би критички сагледао савремену стварност.

Амбициозни и пркосни покушаји побуне и под-вига главног јунака пу-тем виртуозних скокова, узлета и успења, завршавају се бол-ним падовима ко-ји су иронично оцијењени као „божанствени“, као „савршено несавр-шен-с-тво“. У ци-јелој тој фарси, наш писац указује на нешто што је блиско хриш-ћанској идеји човјека. „Несавршено савршенство“ човјекове природе у коју је утис--н-ут лик Божији, претпоставка је његовог преобра-жа-вања и усавршавања. Али, уко-лико се та човјеку прирођена тежња ка напредовању спро-води без ст-ва-ра-лач-ког учес-твовања у духовним вриједностима и у складу са идеалом чов-је-кове бо-голикости, услиједиће болно сазна-ње о човјековом „савршеном не-савр--шенс-тву“. Користећи архетипску фигуру човјекове жеље за узлетом у сло--боду из заточеништва у лавиринту технолошког свијета, Пекић излаже пе-си---мистички поглед на аро-гантну

ци-визацију која неумитно иде у суно-врат.

То је неминовност одвише људских планова, калкулација, страсти, бор-би за власт, надметања, конфликности и непопустљивости, који доми-ни-рају у нашем свијету. Али, из панорамске перс-пек--тива Успења и духовних вријед-ности маријанског хуманизма, види се оно право лице човјека коме је бо-жан-с-ки план спасења намијенио једну незамисливо бољу судбину.

mitropolija.com